

KİTAP TANITMA

OSMANLI MELEKLERİ, FUTBOL TARİHİMİZİN KADİM DEVRELERİ

Burak TUT*

Mehmet Yüce, Osmanlı Melekleri, Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri, İletişim Yayınları, 1. Baskı, 15 cm x 21,5 cm, Karton Kapak, Kitap Kağıdı, 396 sayfa, ISBN: 978-975-05-1580-4, Ağustos 2014.

1965 yılında Samsun'da dünyaya gelen Mehmet Yüce, 1987'de İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Makine Fakültesi'nden mezun oldu. 1999 yılında bir hakem arkadaşının hediye ettiği dört ciltlik futbol tarihi kitaplarını okuyarak futbola ve spor dünyasına merak salmaya başladı. Mühendis olmasından dolayı puan durumu tablosunda bir şeylerin yanlış olduğunu hissetti ve bunları araştırmak için işe koyuldu.

"Osmanlı Melekleri, Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri" kitabı iki ciltlik bir serinin ilk eseri olarak yayınlanmıştır. Serinin ikinci kitabı olan "İdmancı Ruhlar" kitabı ise 1923-1952 yılları arasında meydana gelen futbol ile alakalı gelişmeleri barındırmaktadır.

Bugün tanıtımını yapacağımız kitap ise "Osmanlı Melekleri" isimli çalışma olacaktır. Bu eser 1870-1923 yılları arasında Türkiye'de futbolun ve diğer sporların gelişim sürecini bize en ayrıntılı şekilde anlatmakta. Ancak kitabın içeriğine geçmeden önce kaynakça ve araştırma metodlarını inceleyelim. Kaynak derinliği açısından var olan spor tarihi kitapları arasında en geniş kaynakçaya sahip kitap olması eserin ilk gözümüze çarpan özelliği oldu. İkdam, Tanin, Tasvir-i Efkar, Tercüman-ı Hakikat, Vakit, Vatan gibi Osmanlı Türkçe gazetelerin yanında Spor Alemi, Şehbal, Donanma mecmualarının taraması yapıldı. Ayrıca Tanzimat döneminden sonra Fransızca çıkan günlük gazete Le Moniteur Oriental, Levantenler için İngilizce yayımlanan The Levant Times, The

* İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Yüksek Lisans Öğrencisi.

Levant Herald, The Constantinople Messenger gibi gazetelerin çevirisi yapılmış durumda. Son olarak Rum ve Ermenice kaynaklar bu kitap için uzmanlar tarafından çevrilmiş.

Yazarın bu eseri yazmaktaki ana hedefi önceki kitaplarda ortak olarak yapılan tarihsel yanlışları birinci el kaynaktan araştırarak düzeltmek ve bu eseri ana kaynak olarak Türk milletine sunmaktır. Önceki yayınları incelediğinde tüm eserlerin birbirlerine atıf yaptığını görmüş ve hataların bu şekilde çözülemeyeceğini fark etmiştir. Futbolun “gri dönemi” olarak adlandırılan kuruluş yıllarının sığ bir şekilde anlatılması yazarımızın içine sinmemiş ve bu sebepten ötürü ulaşabileceği tüm kaynakları incelemiştir.

İncelenen döneme ait hemen hemen bütün gazete, spor mecmuası, kitap, makale, hatırat, mektup, fotoğraf, karpostal ve benzeri görsel külliyat Yüce tarafından araştırılmıştır. İngilizce, Fransızca, Osmanlı Türkçesi, Ermenice ve Rumca kaynaklar taranmış ve çevrilmiştir. Tarihsel araştırma yoluna çıkarken başlangıç noktası 1875 senesi olarak belirlenmiştir. Yapılan geniş futbol taraması sırasında golf, kriket, polo, beyzbol gibi günümüzde Türkiye’de popüler olmayan ancak o zamanın İngilizleri tarafından oynanan sporların varlığına rastlanılmıştır. Bu sporların memleketimizde tarihsel sürecini “Osmanlı Melekleri” kitabı sayesinde öğreniyoruz. Çeşitli sporların araştırmasına girecek kişiler için bu kitap başlangıç olarak temin edilebilir.

Kitap ilk olarak yazarın 1973 yılının Ağustos ayında babası ile gittiği maçın anlatımıyla başlıyor. Cumhuriyet’in 50. yılı sebebiyle düzenlenen Fenerbahçe-Beşiktaş maçını tribünlerde takip eden Yüce, o gün futbola tutulduğunu anlatıyor. Maç sonunda kaybeden bir tarafın olmasına rağmen iki takım taraftarlarının kol kola çıkmasıyla günümüzdeki holiganizmi karşılaştırarak bu durumun ne kadar kötü olduğundan bahsediyor. Kitabı yazarken yaşının babası ile aynı olduğunu söylüyor ve bu sebeple kitabını babası ile oğluna ithaf ediyor.

Eser iki ana başlık altında şekillenen 34 başlıktan oluşmaktadır. Başlıklar kronolojik sıra ile sıralanmış ve Cumhuriyet’in ilanına kadar devam etmiştir. İzmir ve Selanik’ten başlayarak tüm Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına uzanmaktadır. Birinci bölüm 17 başlıktan oluşmuş ve başlangıç olarak 1870’li yıllarda Selanik ve İzmir’i seçmiştir.

Birinci başlık; futbolun ilk kez Selanik’te oynandığını okurlara anlatıyor. Ardından Selanik futbolu hakkında bilgiler verip İzmir’de oynanan ilk futbol maçı hakkında varolan yanlış bilgileri düzeltiyor. Daha sonra bilgileri İstanbul’a taşıyıp buradaki ilk futbol kulübü olan “Constantinople Football Club” hakkında bilgiler veriyor. Son olarak “Yakışıklılar-Tipsizler” isimleri altındaki müsabakayı okurlara aktarıyor.

İkinci başlıktan itibaren Yüce, Levantenler ve onların İzmir’deki spor deneyimlerinden bahsediyor. Levantenlerin bir araya gelerek yaptığı spor faaliyetlerinden bahsederken bir sonraki başlıkta Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yapılan “1883 Çim Tenis Turnuvası” hakkında bilgiler veriyor. Levantenlerin ayrıca kriket oynadıklarını da bu bölümde öğreniyoruz.

Dördüncü başlığa geldiğimizde İngilizlerin kendi ülkelerinde oynadıkları ve sahip oldukları sömürge imparatorluğu sınırları içerisinde nasıl yaydığı hakkında bilgi sahibi oluyoruz. İngilizler yaptıkları deniz aşırı seferlerde sömürdükleri topluluğa sızmak için kendi sporlarını bırakırlar. Osmanlı limanlarına yanaşan Imogene kraliyet gemisi de bunlardan biri olarak göze çarpıyor. İstanbul'da düzenli takım halinde ilk futbol oynayanlardan birinin bu kulüp olduğundan bahsediliyor.

Bir sonraki başlığa geçtiğimizde başka bir spor dalı hakkında bilgi sahibi oluyoruz. “*The Levant Herald*” gazetesinde çıkan bir haberde avcılık faaliyetlerinden bahsediliyor. Habere göre gazeteye yazı gönderen bir kişi Bostancı civarında av faaliyetlerinde bulunmuş. Bu sırada yaşadığı deneyimleri de yazıya dökmüş. Yüce ise bu anıyı anlatarak geçmişe duyulan bir özlemden bahsediyor. Ardından gelen başlıkta ise konu daha farklı bir spor dalına geçiyor: Rugby... Yazarımız burada İstanbul ve İzmir şehirlerinin rugby takımları arasında yapılan müsabakayı anlatıyor okuyucuya. Bölümün en ilginç yönü ise bir Türk'ün rugby maçında yer alması. Osman Efendi isimli bir Osmanlı vatandaşı bu maçta görev alarak tarihin ilk Türk rugby oyuncu olarak kayıtlara geçmiştir.

Çalışmanın sekizinci başlığında Moda Futbol Kulübü ile ilgili derin bir analizi yazıyor. Bu kulübün yaptığı bir müsabaka ise Osmanlı gazetelerinde yer alıyor. Osmanlı tarihinde ilk defa basında bir futbol maçının yer alması ise futbolun artık Türkler tarafından da fark edildiğini bizlere göstermektedir. Başlığın bir diğer önemli araştırması ise 1897 yılında İstanbul ve İzmir takımlarının futbol maçı amacıyla şehirlerarası nitelikte bir müsabaka yapması. Yüce, bu durumun artık iyice futbolun yayılmasına ve Osmanlı'nın Müslüman tabakası arasında da fark edilmesine sebep olduğunu okuyucuya iletiyor.

Onuncu başlıkta Yüce artık lig anlayışının Osmanlı topraklarında ihtiyaç haline geldiğini anlatıyor. İngilizler kendi aralarında takımlar kurmuş, Nympe ve Imogene gibi İngiliz gemilerinin takımları ile maç yapmaktalardı. Ancak sene 1898 olmasına rağmen hala bir Türk takımı yoktu Türk topraklarında. Bu sebepten ötürü lig kuruluşunu da İngilizler üstlenmişti. James La Fontaine isimli bir Levanten İngiliz, Osmanlı Devleti'nde bir lig sistemi kurmuşlardı. Bu başlıktan sonra yazar sık sık bu ismi kullanmıştır.

On birinci başlıkta Türk futbol tarihinin başlangıcını görüyoruz. Bütün spor programlarına ve belgesellerine konu olan Siyah Çoraplılar Spor Kulübü'nün kuruluşu bu başlık altında inceleniyor. Konunun baş karakterleri olan Fuad Hüsnü ve Reşat Danyal Beylerin hikayesini ayrıntılı bir şekilde ele alan yazar, onların hüznü sonunu ise bizlere çok güzel bir şekilde açıklamıştır. Bölüm tarihi bir bakışla ilerlemiş olsa da bir yerden sonra sosyolojik araştırmaları da gözler önüne sermektedir. Futbolcuların mecmualarda çıkan röportajları sonucunda halkın sporlara bakışı, Müslümanlık açısından değerlendirmelerini anlayabiliyoruz.

Sıradaki başlıkta yazar uzun araştırmalar sonucu 1902 yılına kadar kurulan kulüplerin bir listesini yaparak Türk futboluna büyük bir katkı sağla-

mıştır. Şu ana kadar hiçbir yerde yer almayan bu liste ana kaynak özelliği göstermektedir. Başlıkta geçen diğer konu ise İngiliz takımında oynayan bir Türk futbolcu: Bobby Fuat... Siyah Çoraplılar Kulübü'nün iki kurucusundan biri olan Fuad Hüsnü Bey, içindeki futbol aşkını yenememiş ve ismini gizleyerek "Bobby" takma adı ile futbol oynamıştır.

On üçüncü başlığa geldiğimizde futbolda bir ligin başlama tarihi tartışılıyor. 1902 yılında hazırlıkları tamamlanan ligin neden 1904-1905 senesinde oynandığı yazar tarafından merak ediliyor. Yapılan araştırmalar sonucu bunun kesin bir sonucuna ulaşılamıyor. Bölümün devamı ise Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün kuruluşuna ayrılmış. Geniş bir araştırma sonucu farklı kaynaklardan Beşiktaş'ın kuruluşu, kuruluş sırasında Abdülhamit yönetimi tarafından baskıya uğraması ve sonunda izin alma süreci ayrıntılı şekilde anlatılıyor. On dördüncü başlıkta Trabzon'da bir spor kulübünün 1905 senesinde kuruluşu anlatılıyor. Yöneticileri ise İngiliz, Amerikan, İtalyan konsolosları. Sömürgeciler tarafından kurulan bu kulübün uzun soluklu olmadığını anlıyoruz. On beş ve on altıncı başlıklar ise Galatasaray'ın kuruluşu sırasında öğrenciler arasında yapılan görüşmeler, kuruluş aşaması, gizli bir şekilde hazırlık maçları yapması ve gizli bir isimle lige katılmasına ayrılmış durumda. Birçok kaynaktan yapılan araştırmalar sonucu yazılması ise ana kaynak görevi görmesine yeterli bir sebep oluyor.

1906 senesinden başlayan ve birinci bölümün son başlığı olan on yedinci başlıkta Moda ve Kadıköy kulüpleri arasında görülen düşmanlık dikkat çekiyor. Yazar bu konuya fazlaca değinse de temel sebep tam olarak anlaşılmasa da yazar İngiliz-Rum ilişkisinin dengesizliğinden dolayı bir rekabet olduğunu tahmin ediyor. Bölümün devamında ise Fenerbahçe Kulübü'nün kuruluşunu ve kuruluş sırasında doğru bilinen yanlışların kanıtlanışını görüyoruz. Kuruluş süreci, yaşanan sıkıntılar ve yaptığı ilk hazırlık maçları bu araştırmada yer alıyor. Bölüm Vefa Spor Kulübü'nün kuruluş süreci ile sona eriyor.

İkinci bölümün ilk başlığı olan on sekizinci başlık 1908 İhtilali ve Kanun-i Esasi'nin tekrar yürürlüğe girmesi ile başlıyor. Sosyolojik olarak da halkı değerlendiren yazar, çıkarılan tescil kanunu ile kulüplerin resmi bir görünüme kavuşmasından bahsediyor. Devamında ise futbolun içine tekrar girerek birinci ligin yanında yetersiz olan takımlar için bir de ikinci lig açıldığını anlatıyor ve bu ligin istatistiklerini okuyucuyla paylaşıyor. Bölümün en önemli kısmı ise bir Türk takımının Osmanlı Ligi'nde ilk kez şampiyon oluşu. Galatasaray kurulduktan 3 sene sonra Osmanlı Ligi'nde şampiyonluk ipini göğüsleyen takım oluyor.

Yirminci bölümde lige ilgili genel bilgiler verildikten sonra Ankaragücü kulübü yani o zamanki adıyla Turan Sanatkarın Kulübü'nün kuruluşu anlatılıyor. Başlığın sonunda Türkiye'ye gelen Macar Kolojvar takımının Galatasaray ile yaptığı maçların sonuçlarının yer aldığı tablolar yer almakta. Yazar bu turnenin önemini bölüm sonunda Galatasaray'ın eski kaptanı Hasan Barı Bey'in bir söyleşisine yer vererek gösteriyor. Galatasaray'ın Macaristan'a yaptığı iade-i ziyaret ise yirmi birinci bölümde kendine yer buluyor. Burada

yapılan maçlar ve gidişte çekilen sıkıntılar ayrıntılı bir şekilde kendine yer bulmuş. Macaristan turnesi sonucunda yaşanan bir kalp kırıklığı ise yeni bir kulübün kurulmasına sebep oluyor: Altınordu...

İkinci Balkan Savaşı'nın açtığı yaralar yirminci ikinci bölümde anlatılıyor. Yine sosyolojik bir yaklaşım sergileyerek futbolcular ve halkın durumunu açıklayan yazar, kitabın sadece tarihe boğulmaması için güzel bir farklılık yaratmış. Bölümün devamında ise İzmir'de milli mücadelenin şiddetli yaşanması sonucu Rum takımlarına karşı çıkmak amacı ile kurulan Karşıyaka Kulübü'nün kuruluşu ayrıntılı şekilde ele alınıyor.

Sonraki iki başlık ilkleri barındıran ana kaynak görevi gören bölümler olarak göze çarpıyor. 1913 yılında Galatasaray ve Fenerbahçe altyapı takımlarının mücadelesi bir ilk olmuştur. Aynı sene Türkiye'de ilk defa patenli hokey mücadelesi yapılmıştır. Yazara ve bizlere en ilginç gelen patenli hokey olayı gibi bir farklı diğer olay ise beyzbol mücadelelerinin yapılması olmuştur. Amerika'ya özgü olan bu oyunun Türkiye'de oynanması enteresan bir bilgi olarak önümüze çıkıyor. Futbol ile ilgili olarak da Fenerbahçe Spor Kulübü'nün kulüp bünyesinde spor bayramı düzenlemesi ilgi çekici bir olay olmuştur. Aynı sene Fenerbahçe, Rusya seyahatine çıkarak orada hazırlık maçları oynamıştır.

Yirmi beşinci başlığın başlangıcı ise Altay Spor Kulübü'nün kuruluşu ile oluyor. Türkçü bir yaklaşımla kurulan kulübün asıl amacı Rum takımlarını sahada yenebilmek olmuştur. Rum komutanların büyük tacizlerine uğrayan Altay, adını değiştirmek durumunda kalmış, en sonunda takım dağıtılmıştır. Altay'ın kurulduğu sene İzmir'de bulunan Türkler kendi aralarında bir lig oluşturmak istemişler, ancak işgalci devletlerin tacizleri sonucunda başarılı olamamışlardır. Bölümün sonunda ise yazar İstanbul'a dönüp Galatasaray ile Fenerbahçe kulüpleri arasında çıkan husumetten bahsediyor. Şilte sahip olmak için gerekli koşulları sağlamayan Fenerbahçe'den lig heyeti şilti geri isteyince Fenerbahçe buna karşı çıkıyor. Kendi ligini oluşturan Fenerbahçe, ana ligi kazanan Galatasaray'a şilti teslim etmeyince büyük sorunlar meydana geliyor. Yazar bu bölümü farklı kaynaklardan yararlanarak ayrıntılı olarak anlatmaktadır.

Sıradaki başlık savaşın başlaması ile kulüplerde baş gösteren oyuncu sıkıntılarından bahsediyor. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bundan sağladığı fayda ise yirmi sekizinci başlıkta genişçe anlatılıyor. Cemiyetin gözettiği Altınordu Kulübü, askerlikten muaf olma garantisi ile büyük takımların oyuncularını kendi kulüplerine çekiyordu. Bu sayede savaş döneminde lige büyük bir ambargo koymuşlardı. Yüce, bu durumdan duyduğu rahatsızlığa ve komünist Çavuşesku dönemi Romanya futbolunda uygulanan baskı gibi bir baskının daha 1900'lü yılların başında geçtiğinden bizlere bahsediyor. Bu başlığın sonunda ise kulüplerde oynayan ecnebi oyuncu listesi ise alanında tek olarak göze çarpıyor. Sonraki başlıkta ise farklı bir liste dikkatimizi çekiyor. Kadim futbolcular listesi adı altında 1913 yılında oynayan önemli futbolcular listeleniyor. En sonunda ise 1913 yılına kadar kurulan takımların tam listesi yer alıyor.

Otuzuncu başlığa gelindiğinde savaşın bitişi ve sonucunda olan etkileri yazar tarafından titizlik ile anlatılıyor. Lig seyri sırasında sekteye uğraması sonucu Fenerbahçe ile Altınordu, Müttefik Orduları'nın takımlarına karşı mücadeleye başlıyorlar. Buradaki asıl sebep ise savaş meydanında yenilen ülkemizin takımlarının futbol sahasında müttefikleri yenme isteğidir. Bunda da nitekim başarılı oluyorlar. Yapılan mücadelede genellikle kazanan Türk ekipleri olmuştur. Yüce yayınladığı listede bunu ayrıntılı şekilde ele almıştır. Konu futboldan çıkıp hokeye geldiğinde 1919 yılında Osmanlı Hokey Ligi kurulduğunu görüyoruz. Buraya katılan takımlar ise Türk takımları olmuştur.

Sonraki başlıkta futbolun artık Anadolu'ya yayıldığını öğreniyoruz. İlk durağı ise Bursa olmuştur. Daha sonra diğer illerde de ortaya çıkan futbol kulüplerinin varlığını Yüce mecmualardan yola çıkarak okuyucuya göstermiş. Başlığın bir diğer konusu ise işgal kuvvetleri ile yapılan maçların tam listesi. Kitap basılana kadar eksik veya hatalı olan bilgiler bu araştırma sonucunda tamamlanmış ve kitabın sağlam bir kaynak olma başarısını sağlamıştır.

Otuz ikinci başlıkta kurulan Türk Futbol Birliği'nin yönetmeliği ve kuruluş hikayesi paylaşılmış. Türkiye Futbol Federasyonu'nun temeli özelliğini taşıyan bu kurum Türk takımlarını tek bir bünyede toplayıp kendi ligini oluşturma fırsatını vermiş. Tablolar ile bezenmiş bu bölümün ardındaki bölüm ise Trabzon'da spor faaliyetlerinin Türkler arasında yayılması haberi ile başlamış. Devamında Galatasaray'ın ikinci Avrupa turnesinden bahseden yazar, seyahat üzerine 11 maddelik geniş bir not yazmıştır. Başlığın sonunda ise Anadolu'nun birçok yerinde kurulan Türk spor kulüpleri ile ilgili bilgi vermiştir. Bu bilgilerin çoğu ilk olma özelliğini taşıdığı için ana kaynak olarak yararlanılabilecek paylaşımlardır.

Sonuç olarak Mehmet Yüce'nin geniş araştırmaları ve farklı dilde çevirileri sayesinde Türk Futbol ve Türk Spor Tarihi önemli bir kaynak kitap kazanmıştır. Gerek istatistik verileri gerek maç sonuçları tabloları gerek hakem listeleri gerek kulüp listeleri ile bu kitap birçok futbolseverin ve Türk Spor Tarihi meraklısının ilgisini çekebilecek bir kaynaktır. Yüce'den sonra bu konuda araştırma yapmaya çalışan çok tarihçi olsa da şu an hala herhangi bir eser bu çalışmanın üzerine çıkmamıştır. Halbuki hala Türk Futbol Tarihi'nde gri olay vardır. Mehmet Yüce'nin bu eserinin daha da geliştirilmesini ve geçmişin geleceğe kılavuz tutmasını diliyoruz.